

BDK s.c.

ROK ZAŁ. 1992

BIURO ARCHITEKTONICZNO - URBANISTYCZNE
10-686 OLSZTYN, ul. Wilczyńskiego 25E/221
tel./fax (89) 541-42-24 e-mail: biuro@bdk.olsztyn.pl
NIP 739-020-51-26 P-510571498

arch. arch.: Janusz Dubowik, Szymon Zabokrzecki

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY LUBAWA

Załącznik Nr 1 do uchwały Nr XXXVIII/243/2018 Rady Gminy Lubawa z dnia 27 września 2018 r.
w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania
przestrzennego gminy Lubawa, wraz z rysunkiem:

- Nr 2A „Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego”,
- Nr 2B „Kierunki zagospodarowania przestrzennego”.

- tekst wyróżniony czcionką Calibri stanowi dotychczasową treść, pozostawioną w dokumencie studium
- tekst wyróżniony czcionką Calibri (*kursywą*) stanowi zmianę w treści dokumentu studium

ZESPÓŁ AUTORSKI ZMIANY STUDIUM:

Główny Projektant:

mgr inż. Michał Sobieraj

Projektant:

mgr inż. Adam Syczewski

mgr Marzena Belowska

Opracowanie graficzne:

mgr inż. Michał Sobieraj

mgr Marzena Belowska

Zawartość

WSTĘP	5
I. PODSTAWA OPRACOWANIA	5
II. CEL OPRACOWANIA	5
III. METODYKA I ZAKRES OPRACOWANIA	5
A. UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY	7
I. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU	7
II. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY.....	8
III. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO.....	9
1. Geomorfologia i budowa geologiczna.....	9
2. Gleby	9
3. Szata roślinna	11
4. Wody powierzchniowe	11
5. Wody podziemne	12
6. Klimat	12
7. Formy ochrony przyrody.....	12
IV. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	19
V. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA	21
VI. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I MIENIA.....	29
1. Zagrożenia naturalne	29
2. Zagrożenia antropogeniczne.....	29
VII. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY.....	29
1. Sieć osadnicza	29
2. Alokacja przestrzenna sieci osadniczej.	31
3. Alokacja przestrzenna sieci osadniczej jako funkcja położenia w układzie dróg krajowych i wojewódzkich.....	31
4. Alokacja przestrzenna sieci osadniczej jako funkcja położenia w układzie warunków agroprzyrodniczych.....	32
5. Alokacja przestrzenna sieci osadniczej jako funkcja położenia w układzie walorów środowiska przyrodniczego, podległych ochronie z tytułu właściwych przepisów szczególnych.....	32
6. Analiza potrzeb i możliwości rozwoju gminy Lubawa wraz z analizą chłonności.	32
VIII. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW	39
1. Struktura użytkowania gruntów	39
2. Struktura własności gruntów	40
IX. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	40
X. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH	41
XI. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH.....	41
1. Złóża kopalin	41
2. Tereny górnicze.....	42
3. Wody podziemne	42
XII. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	42
XIII. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI	43
1. Zaopatrzenie w wodę.....	43
2. Odprowadzanie ścieków	44

3.	Gospodarka odpadami.....	44
4.	Elektroenergetyka.....	44
5.	Gazownictwo.....	45
6.	Ciepłownictwo.....	45
7.	Telekomunikacja.....	45
8.	Komunikacja.....	45
9.	Tereny zamknięte.....	46
XIV.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZADAŃ SŁUŻĄCYCH REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH.....	46
XV.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYMAGAŃ DOTYCZĄCYCH OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ ORAZ WYSTĘPOWANIA SZCZEGÓLNEGO ZAGROŻENIA POWODZIĄ.....	47
XVI.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBSZARÓW OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH.....	47
B.	KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY.....	48
I.	CELE ROZWOJU GMINY.....	48
II.	KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO.....	48
1.	Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów.....	48
2.	Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone spod zabudowy.....	50
3.	Obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego.....	51
4.	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	53
5.	Kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej.....	53
6.	Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym.....	56
7.	Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.....	57
8.	Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m ² oraz obszary przestrzeni publicznej.....	58
9.	Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne.....	58
10.	Kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej.....	59
11.	Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych.....	59
12.	Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny.....	60
13.	Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej.....	60
14.	Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji.....	60
15.	Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych.....	60
16.	Inne obszary problemowe.....	61

WSTĘP

I. PODSTAWA OPRACOWANIA

Podstawę opracowania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lubawa stanowi:

- uchwała Nr VII/40/2011 Rady Gminy Lubawa z dnia 31 maja 2011 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lubawa;
- uchwała Nr XXX/182/2017 Rady Gminy Lubawa z dnia 31 października 2017 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany części studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lubawa;
- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2017 r., poz.1073 z późn. zm.);
- rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233).

II. CEL OPRACOWANIA

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy określa politykę przestrzenną gminy, ustala lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego. Niniejsze opracowanie stanowi zmianę studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lubawa, uchwalonego uchwałą Nr XXIV/140/05 Rady Gminy Lubawa z dnia 28 lutego 2005 r. Celem opracowania jest aktualizacja kierunków rozwoju gminy oraz stworzenie aktualnej podstawy do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. *Ww. aktualizacja studium została uchwalona uchwałą Nr XXIV/166/13 Rady Gminy Lubawa z dnia 29 maja 2013 r.*

Niniejsza zmiana studium nie stanowi rewizji podstawowych zasad i kierunków polityki przestrzennej gminy, określonych w dokumencie studium z 2005 r. i 2013 r. Spowodowana została koniecznymi korektami związanymi z dostosowaniem studium do aktualnie obowiązującej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i prawa geologicznego i górniczego oraz innych przepisów prawa.

III. METODYKA I ZAKRES OPRACOWANIA

Zakres opracowania jest zgodny z wymogami rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233). Opracowanie wykonane jest w formie tekstowej i graficznej. Część tekstową stanowi niniejszy tekst zatytułowany: „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lubawa” stanowiący załącznik nr 1 do uchwały. Załącznik nr 2A stanowi rysunek uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego, natomiast załącznik nr 2B – rysunek kierunków zagospodarowania przestrzennego, oba sporządzone w skali 1:25000.

Tekst został ujęty redakcyjnie stosownie do wymagań określonych przepisami art. 10 ust.1 i 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Niniejszą zmianę studium sporządzono w formule nowelizacji jako tekst jednolity dotychczas obowiązującego dokumentu studium, z wyróżnieniem wprowadzonych zmian tekstu odrębną czcionką (kursywą w kolorze niebieskim) oraz zastąpieniem dotychczasowego rysunku studium jego nowym rysunkiem, zawierającym dokonane zmiany w warstwie graficznej.

Na część tekstową składa się:

- *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lubawa, stanowiący załącznik nr 1 do uchwały,*

Na część graficzną składają się:

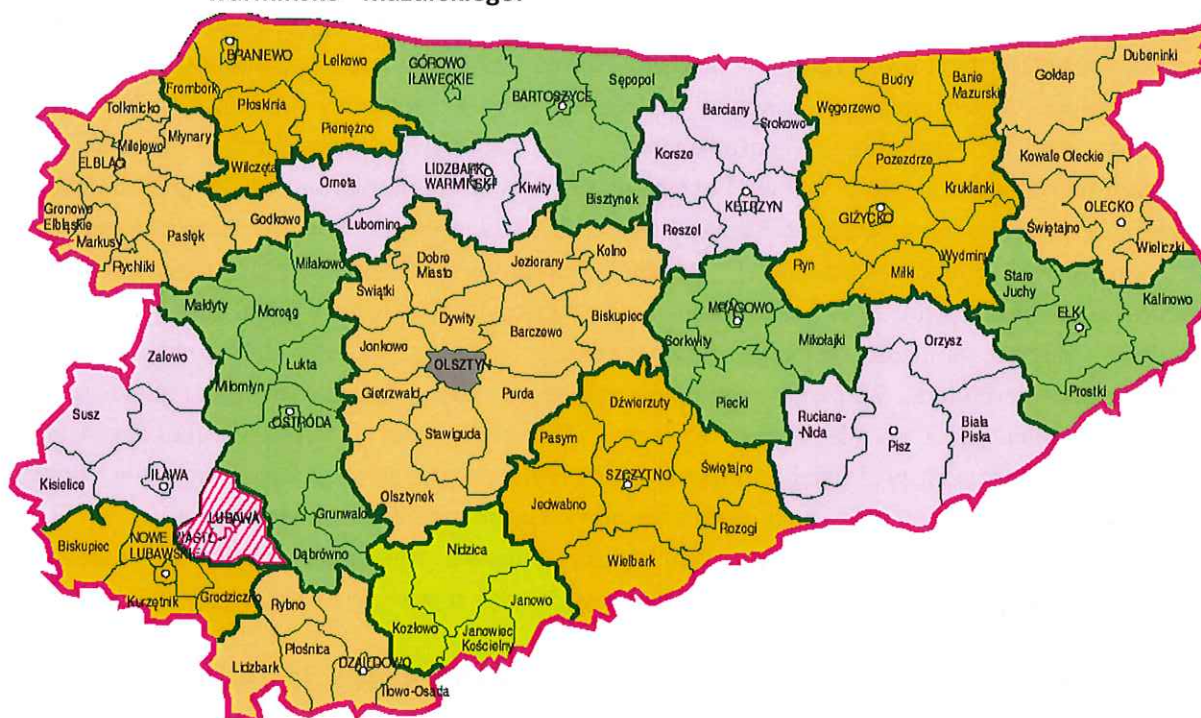
- *Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego, stanowiący załącznik nr 2A do uchwały,*
- *Kierunki zagospodarowania przestrzennego, stanowiący załącznik nr 2B do uchwały.*

A. UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY

I. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU

Gmina Lubawa położona jest w południowo-zachodniej części województwa warmińsko – mazurskiego w Powiecie Iławskim. Geograficznie obszar gminy w większości położony jest w obrębie Garbu Lubawskiego oraz w Dolinie Drwęcy, wchodzące w skład makroregionu Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego. Gminami sąsiednimi są: Dąbrówno, Grodziczno, Iława, Lubawa, Nowe Miasto Lubawskie, Ostróda, Rybno.

Rysunek 1. Położenie gminy Lubawa na tle podziału administracyjnego województwa warmińsko - mazurskiego.

źródło: strona internetowa http://www.bratalbert.org.pl/informator/warmin_m.html

Przez teren gminy Lubawa przebiegają:

- droga krajowa Nr 15 o przebiegu Trzebnica - Milicz - Krotoszyn - Jarocin - Miąskowo - Miłostaw - Września - Gniezno - Trzemeszno - Wylatowo - Strzelno - Inowrocław - Toruń - Brodnica - Lubawa – Ostróda,
- drogi wojewódzkie nr: 537, 536 i 541,
- linia kolejowa magistralna E-65 relacji Gdańsk-Iława-Warszawa-Zebrzydowice.

Ponadto przez gminę przepływają: rzeka Drwęca, stanowiąca jej północną granicę, oraz rzeki Sandela z Elską wpływające do Drwęcy.

Tereny zabudowane i zurbanizowane są zlokalizowane w systemie sieci osadniczej gminy, liczącej ogółem 38 miejscowości. Układ tej sieci został ukształtowany w rozwoju historycznym i jest względnie trwały, a ogniwa sieci są rozmieszczone przestrzennie bardzo równomiernie. Tym samym stanowią one miejsca koncentracji zabudowy istniejącej, mniej lub bardziej intensywnej, stosownie do wielkości miejscowości i dynamiki procesów urbanizacyjnych. Procesy te kształtują obecnie w granicach gminy Lubawa strukturę zabudowy w następujący sposób:

- historycznie ukształtowane układy przestrzenne wsi są terenami przebudów i przekształceń oraz uzupełnień zabudowy istniejącej,
- bezpośrednio otoczone w/w układów (najczęściej na tyłach działek zabudowanych lub w ich sąsiedztwie) stanowią tereny podległe procesowi lokalizacji nowej zabudowy (urbanizacji).

Ten sposób lokalizacji nowej zabudowy można określić jako proces kontynuacji i uzupełnień istniejącej struktury przestrzennej i historycznie ukształtowanej zasady koncentracji zabudowy.

Jednocześnie w/w procesy urbanizacyjne kształtują tereny nowej zabudowy w postaci tzw. pasm osadniczych w otoczeniu dróg, obejmujących w gminie Lubawa następujące układy przestrzenne: Rożental-Kazanice, Grabowo-Wałdyki, Tuszewo Górne-Tuszewo, Lubawa-Sampława-Łązek oraz Lubawa-Fijewo. W w/w pasmach osadniczych przekształcenia zabudowy istniejącej jak i nowa zabudowa tworzą strukturę wielofunkcyjną, tzn. zabudowę: zagrodową, mieszkaniową jednorodzinną, mieszkaniowo-usługową i usługową oraz produkcyjną nierolniczą. Wyjątkiem jest tu Fijewo, którego zabudowa tworzy klasyczne osiedla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej wraz z uzupełnieniami zabudowy usługowej. Odrębną kategorię funkcjonalno-przestrzenną stanowi zabudowa układów osadniczych pozostałych miejscowości. W większym stopniu jest tam obecna zabudowa zagrodowa i mieszkaniowa jednorodzinna, w mniejszym zaś zabudowa usługowa i produkcyjna nierolnicza. Zarówno zabudowa istniejąca jak i nowopowstająca mieszczą się w podobnej skali jak i formie architektonicznej. Dominują tutaj budynki dwukondygnacyjne z poddaszem użytkowym w drugiej kondygnacji, przekryte zadaszeniami o kącie nachylenia połaci dachowych w przedziale 30°-45° i pokryciem z dachówki ceramicznej lub blachodachówki.

Poza terenami zabudowy w granicach gminy Lubawa występują lokalizacje inwestycji nierolniczych, dotyczące masztów elektrowni wiatrowych i złóż surowców mineralnych.

II. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY

Zasady ładu przestrzennego określone są przede wszystkim na podstawie planów miejscowych tworzonych dla poszczególnych obszarów, w zależności od potrzeb społecznych i ekonomicznych. Przy ich sporządzaniu należy wziąć pod uwagę, że ochrona ładu przestrzennego warunkowana powinna być eksponowaniem najbardziej wartościowych elementów krajobrazu przyrodniczego i kulturowego, eliminowaniem dysharmonizujących elementów zagospodarowania, prowadzeniem rewitalizacji i rehabilitacji obszarów zdegradowanych i o niskiej atrakcyjności funkcjonalnej i architektonicznej. Zbyt mała ilość miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenach, na których wzrasta ruch budowlany, powoduje tworzenie się chaosu budowlanego i zachwianie zasad ładu przestrzennego.

Działania w zakresie kształtowania ładu przestrzennego terenów gminy Lubawa skierowane są na uzupełnianie i intensyfikację zabudowy wiejskich jednostek osadniczych, kształtowanie nowej zabudowy z uwzględnieniem charakteru i stylu stosowanego w danej miejscowości. Kształtowanie ładu przestrzennego powinno być również skierowane na kreowanie lokalnych centrów niektórych

wsi, leżących przy głównych ciągach komunikacyjnych i turystycznych poprzez modernizację i budowę infrastruktury technicznej, lokalizowanie usług obsługi mieszkańców i turystów czy poprawę standardu zabudowy rekreacyjnej i turystycznej.

III. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

1. Geomorfologia i budowa geologiczna

Obszar gminy w większości położony jest w obrębie Garbu Lubawskiego, z wyjątkiem części zachodniej – która leży w Dolinie Drwęcy. Wymienione mezoregiony fizjograficzne wchodzą w skład makroregionu Pojezierza Chełmińsko - Dobrzyńskiego.

Powierzchnia terenu jest dość znacznie zróżnicowana i nachylona generalnie w kierunku zachodnim. Została ukształtowana przez lądolód zlodowacenia północnopolskiego, głównie w jego fazie poznańsko – dobrzyńskiej.

Wschodnia część gminy to w przewadze pagórkowata morena czołowa, o intensywnie zróżnicowanej rzeźbie, której powierzchnia usytuowana jest na wysokościach 190 – 240 m npm (do 278 m npm – w rejonie Lubstynek – Góry).

Powierzchnia terenu obniża się stopniowo w kierunku zachodnim. Część środkową gminy tworzy w przewadze falista wysoczyzna moreny dennej, której powierzchnia zawiera się na ogół na wysokościach 130 – 180 m npm. W podłożu dominuje glina zwałowa, lokalnie piaski lodowcowe.

W części zachodniej gminy - w rejonie prawie równinnej Doliny Drwęcy, występują najniższe partie terenu (85 – 120 m npm). Jej obrzeża stanowią piaski wodnolodowcowe, a części centralne zajmują młodsze osady rzeczne i holocenijskie torfy. Skłon wysoczyzny do doliny lokalnie jest stromy i rozczłonkowany (rejon Borka i Białej Góry).

Fragment południowo – wschodni terenu gminy – w rejonie Rumienicy, buduje falisty, piaszczysty zandr, osadzony przez wody lodowcowe. Wśród lokalnych form geomorfologicznych wyróżnić można także rynny Sandeli i Elszki.

Mięszość utworów czwartorzędowych na terenie gminy jest zróżnicowana. Waha się w granicach od około 150 m do około 250 m. Przez obszar gminy (z północnego - zachodu na południowy – wschód) przechodzi depresja rozwinięta w utworach trzeciorzędowych. W osi tej depresji, przebiegającej na linii Rodzone – Lubawa – Tuszewo, mięszość utworów polodowcowych należy do znaczniejszych na terenie gminy. Również znaczniejsze mięszości osadów czwartorzędowych występują w rejonie Wzgórz Dylewskich, we wschodniej części gminy. Powierzchnię podczwartorzędową stanowią osady trzeciorzędu.

Obszar leży w syneklii perybałtyckiej platformy wschodnioeuropejskiej. Łączna mięszość skał osadowych, osadzonych w trzech erach geologicznych: paleozoicznej, mezozoicznej i kenozoicznej, może wynosić około 3 - 4 km. Poniżej zalega prekambryjskie podłoże krystaliczne.

2. Gleby

Użytki rolne zajmują około 78 % powierzchni gminy. Przeważają wśród nich zdecydowanie grunty orne (67 % powierzchni gminy). Reszta (14 %) to w głównie użytki zielone.

Kompleksami przeważającymi na terenie gminy, a dominującymi na wysoczyźnie morenowej są: głównie pszenno – żytni, a także pszenno dobry, na ogół III i IVa klasy bonitacyjnej. W ich składzie gatunkowym przeważają piaski gliniaste mocne na glinie lekkiej, lub gliny lekkie w całym profilu glebowym. Są to gleby o dobrej strukturze, głębokim poziomie próchnicznym, zasobne w składniki pokarmowe. Te cechy pozwalają na uprawę bardzo szerokiego wachlarza gatunków roślin. Gleby prawnie chronione – III klasy bonitacyjnej - występują w większych skupiskach w rejonach: Byszwałdu, Rożentalą, Grabowa, Tuszewa, Prątnicy i Rakowic.

Podobny skład mechaniczny mają gleby kompleksu pszenno wadliwego występujące lokalnie na obszarach silnie skonfigurowanych. Są one mniej przydatne do upraw płuźnych, ze względu na trudności w uprawie mechanicznej i podatność na erozję.

Gleby średnio urodzajne kompleksu żytniego dobrego, w przewadze IV klasy bonitacyjnej, lokalnie klasy V, dominują przestrzennie w części wschodniej gminy na obszarze Wzgórz Dylewskich, a także zajmują znaczne powierzchnie w rejonie Samplawy i Rakowic. Są to gleby mniej zasobne w składniki pokarmowe, dość wrażliwe na suszę - szczególnie w warunkach silnego urzeźbienia terenu. Wytworzone są głównie z piasków gliniastych lekkich.

Gleby słabo urodzajne kompleksu żytniego słabego i żytnio-łubinowego, głównie V i VI klasy bonitacyjnej dominują w południowo – wschodnim zakątku gminy; w rejonie Gutowa, Rumienicy i częściowo – łążynia. Przeważają one także wśród gleb gruntów ornych w dolinie Drwęcy – w części zachodniej gminy. Są to gleby wytworzone z piasków słabo gliniastych zalegających na piaskach luźnych, wrażliwe na suszę, często trwale za suche.

Trwałe użytki zielone występują głównie w dolinie rzeki Drwęcy, a także jej dopływów – szczególnie Elszki. Przeważają użytki zielone średnie, IV klasy bonitacyjnej. Mniejszy udział mają użytki zielone słabe, V i VI klasy bonitacyjnej. Gleby trwałych użytków zielonych w większości są pochodzenia organicznego (głównie gleby torfowe i murszowe). Lokalnie w dolinie Drwęcy występują mady.

Tabela 1 Kompleksy rolniczej przydatności gleb

Nazwa kompleksu	% udział powierzchni
Grunty orne	
Pszenny dobry	12,9
Pszenny wadliwy	1,6
Żytni bardzo dobry (pszenno-żytni)	35,2
Żytni dobry	26,3
Żytni słaby	16,4
Żytni bardzo słaby	5,1
Zbożowo – pastewny mocny	1,9
Zbożowo – pastewny słaby	0,6
Razem	100,0
Użytki zielone	
Użytki zielone średnie	77,2
Użytki zielone słabe	22,8

źródło: opracowanie własne

Tabela 2 Rzeźba terenu

<u>Typ rzeźby terenu</u>	<u>% udział powierzchni</u>
Płasko – równinny	7
Nisko-falisty i nisko-pagórkowaty	16
Falisty i pagórkowaty	49
Wysoko-falisty i wysoko-pagórkowaty	25
wzgórzowy	3

źródło: opracowanie własne

We wschodniej i południowo – wschodniej części gminy typowym elementem krajobrazu są pagórki, stoki o różnokierunkowej wystawie oraz gładzowiska i znaczna kamienistość pól.

3. Szata roślinna

Lesistość gminy jest niska - wynosi około 14 %. Lasy skupiają się w trzech rejonach:

- w północnej części gminy występuje w Dolinie Drwęcy kompleks wchodzący w skład Lasów Gierłoż;
- kompleksy leśne w Dolinie Drwęcy w południowo – zachodniej i zachodniej części gminy są częścią Lasów Łławskich;
- uroczyska wschodniej części gminy wchodzi w skład Lasów Dylewskich.

Mało zasobna w lasy jest część środkowa gminy - wysoczyzna moreny dennej. Porastają ją z rzadka tylko niewielkie kompleksy leśne.

Wśród typów siedliskowych w Lasach Łławskich i w Lasach Gierłoż pozycję dominującą zajmują siedliska borowe. Nieznacznie powierzchnie zajmują bory wilgotne i bagienne. W Lasach Dylewskich i niewielkich kompleksach na wysoczyźnie morenowej przeważają żyzniejsze siedliska lasowe.

Przeważającym komponentem gatunkowym jest sosna. We wschodniej i środkowej części gminy znaczny udział mają lasy bukowe i świerkowe, a także olchowe.

Struktura siedliskowa, a także częściowo - wiekowa, lasów na terenie gminy jest na ogół sprzyjająca dla potrzeb turystyki.

Las glebochronny wyznaczony został w uroczysku Czerwona Woda, w rejonie Lubstyna, gdzie porasta strome zbocze. Planowane jest utworzenie lasu ochronnego nad jez. Zwiniarz.

4. Wody powierzchniowe

Obszar gminy leży całkowicie w dorzeczu rzeki Drwęcy i jej lewobrzeżnych dopływów. Rzeką główną jest Drwęca, która przepływa wzdłuż zachodniej granicy gminy. Jej znaczniejsze dopływy na terenie gminy to: Gizela – stanowiąca północną granicę gminy, Elszka z Sandelą, oraz Wel – który odcinkiem w rejonie Rakowic graniczy z terenem gminy. W zlewni Welu położona jest część południowa gminy, którą odwadniają: Struga, Świniarc i Prątnica – Wulka.

Wyżej wymienione rzeki zostały zaliczone do cieków podstawowych. Rzeką rezerwatową jest Drwęca.

Garb Lubawski, a w szczególności jego kulminacja - Wzgórze Dylewskie - jest węzłowym obszarem hydrograficznym, z którego rzeki biorą początek i odpływają we wszystkich kierunkach.

Większość obszaru gminy znajduje się poza zlewnią pojezierną. Jedynie jej część południowo – wschodnia położona jest w zlewni jezior: Zwiniarz, Lesiak, Rumian. Na mapie świadomie pominięto niewielką zlewnię jeziorka, gdyż położona jest ona głównie na obszarach leśnych.

5. Wody podziemne

Na większości obszaru gminy warunki zaopatrzenia w wodę podziemną można ocenić jako przeciętne. Wydajności pojedynczych ujęć wahają się z reguły w granicach 15 - 70 m³/godz. W rejonie Wzgórz Dylewskich występuje duża zmienność warunków hydrogeologicznych na niewielkich przestrzeniach.

Wody użytkowego poziomu wodonośnego na terenach gminy zalegają generalnie na głębokościach rzędu 30 - 100 m pod powierzchnią terenu, w części zachodniej gminy w rejonie doliny Drwęcy - przeważnie płycej. Są to wody poziomu czwartorzędowego, występujące w przewadze w piaskach i żwirach międzymorenowych.

Od powierzchni terenu posiadają one na ogół naturalną izolację z warstw o słabej przepuszczalności. Użytkowy poziom wodonośny o generalnie słabej izolacji, narażony na zanieczyszczenia z powierzchni terenu, zalega w zachodniej części gminy – w dolinie Drwęcy. Ujęcie w Rodzonym nie posiada izolacji od powierzchni terenu.

6. Klimat

Klimat gminy Lubawa, podobnie jak klimat Polski, odznacza się dużą różnorodnością i zmiennością typów pogody. Związane jest to z przemieszczaniem się frontów atmosferycznych i częstą zmiennością mas powietrza.

Średnia roczna temperatura wynosi 7,1 °C, a długość okresu wegetacyjnego osiąga 204 dni. Roczna suma opadów wynosi około 620 - 630 mm.

Najwięcej dni pochmurnych występuje w grudniu, a najmniej we wrześniu. Generalnie zachmurzenie jest większe w okresie późnej jesieni i zimą, mniejsze w pozostałych porach roku.

Klimatu nieco surowszego z większą ilością opadów należy się spodziewać w rejonie Wzgórz Dylewskich, tj. we wschodniej części gminy. Występuje tu znaczna ilość dni mroźnych i z przymrozkami, pokrywa śnieżna zalega do dwóch tygodni dłużej i często występują silne wiatry. Okres wegetacji jest krótszy.

Na klimat lokalny ma wpływ rzeźba terenu. Obniżenia terenowe przyczyniają się do zalegania chłodnego, wilgotnego powietrza, dużych wahań dobowych temperatury, mniejszych prędkości wiatrów, występowania przymrozków wczesną jesienią. Topoklimat terenów wyniesionych jest na ogół bardziej sprzyjający pobytowi ludzi. Cechą ujemną jest narażenie na działanie silnych wiatrów w kulminacjach pagórków.

7. Formy ochrony przyrody

7.1. Obszary NATURA 2000

Na terenie gminy Lubawa znajdują się Obszar Natura 2000 Dolina Drwęcy oraz w Obszar Natura 2000 Ostoja Dylewskie Wzgórze.

SOOS Dolina Drwęcy

Bogactwo i różnorodność systemu przyrodniczego SOOS Dolina Drwęcy, jak i otoczenia, decyduje o jego wysokim potencjale ekologicznym. Doliny większych rzek mają duże znaczenie dla funkcjonowania systemów powiązań przyrodniczych. Drwęca wraz z dopływami jest ważnym korytarzem ekologicznym o znaczeniu nie tylko lokalnym, ale i krajowym. Należy ją traktować jako ekosystem przyrodniczy o znaczeniu ponadregionalnym. Dolina Drwęcy stanowi jedną z głównych osi ekologicznych kraju. Powiązania przestrzenne pomiędzy szeregiem struktur przyrodniczych zarówno o charakterze liniowym, jak i powierzchniowym, stanowią o wysokiej randze obszaru nie tylko w krajowym, ale też europejskim systemie ochrony przyrody. Obszar ważny dla ochrony bogatej ichtiofauny i mozaiki siedlisk związanych z doliną rzeczną. Stwierdzono tu występowanie 22 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Sama Drwęca stanowi jedyny ichtiologiczny rezerwat na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Dodatkowym atutem obszaru jest jego kształt, sprzyjający zachowaniu tras migracji i rozprzestrzeniania się wielu gatunków fauny i flory. Jest to korytarz ekologiczny między Doliną Wisły a Pojezierzem Mazurskim. Do najważniejszych zagrożeń należą: zanieczyszczenia wód, zmiany stosunków wodnych, zaniechanie użytkowania rolniczego terenu, niekontrolowana turystyka i kłusownictwo.

SOOS "Ostoja Dylewskie Wzgórza"

O wartości przyrodniczej Ostoi decyduje:

- wysoki udział i dobry stan zachowania żyznej buczyny niżowej (9130-1) we wszystkich wariantach troficznych, w tym z dużym udziałem *Melico-Fagetum corydaletosum*;
- wysoki udział i dobry stan zachowania wielogatunkowych lub z udziałem buka lasów grądowych (9160-1, 9170-3), w tym rzadko spotykanych lasów zboczowych;
- kontrastujące z innymi obszarami w krajobrazie, wzniesienie Wzgórz Dylewskich zajmujące centralną część Garbu Lubawskiego z kulminacją pagórków o wysokości względnej +/- 300 m n.p.m.;
- źródliskowy obszar rzeki Gizeli w okolicy wsi Glaznoty z kompleksem źródliskowych lasów olszowych.

Zagrożenia dla ostoi:

- Zagrożenia z tytułu gospodarki leśnej mogą występować w zakresie:
 - wprowadzania do drzewostanów gospodarczych gatunków obcych (*Quercus rubra*, *Larix decidua*) oraz zbyt dużej ilości świerka;
 - wprowadzania w ramach tzw. różnorodności biologicznej gatunków liściastych w siedliskach żyznej buczyny niżowej;
 - prowadzenia wielkopowierzchniowych rębni zaporowych.
- Melioracje odwadniające "oczek" śródleśnych i śródpolnych.
- Regulacja biegu i budowa jakichkolwiek urządzeń piętrzących na rzece Gizeli.
- Budowa stawów rybnych w obszarze źródliskowym rzeki Gizeli (okolice wsi Glaznoty i Wygoda).

7.2. Obszary chronionego krajobrazu

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych. Obszary chronionego krajobrazu jako formę ochrony przyrody ustanawia się na terenach o wysokich

walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, tam gdzie procesy antropogeniczne nie zniszczyły tych wartości. Ochroną obejmuje się całe geokompleksy (geosystemy), stosując zasadę powiązania tych obszarów w system przestrzennie ciągły, powiązany wzajemnie. Powiązania te łączące ze sobą poszczególne typy ekosystemów mają za zadanie zachować więzi przyrodnicze, które z kolei są podstawą przemieszczania się gatunków. Na terenie gminy Lubawa znajduje się:

- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Rzeki Wel,
- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Dolnej Drwęcy,
- Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórz Dylewskich.

Na obszarze chronionego krajobrazu mogą być wprowadzone następujące zakazy:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska;
- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 4) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- 5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- 6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 7) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 8) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej;
- 9) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 200 m od linii brzegów klifowych oraz w pasie technicznym brzegu morskiego.

Zakazy o których mowa w ppkt. 1 nie dotyczą: wykonywania zadań na rzecz obronności kraju i bezpieczeństwa państwa; prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym oraz realizacji inwestycji celu publicznego.

Zakaz, o którym mowa w ppkt 2 nie dotyczy realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, które mogą wymagać sporządzenia raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko w rozumieniu § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko (Dz. U. Nr 257 poz. 2573, z późn. zm.2) po uzgodnieniu z wojewodą oraz realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, które służą racjonalnej gospodarce leśnej, rolnej, łowieckiej lub rybackiej w celu poprawy stanu środowiska, po uzgodnieniu z wojewodą.

Zakaz, o którym mowa w ppkt 4 i 5 nie dotyczy złóż kopalin udokumentowanych przez Skarb Państwa do dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, których dokumentacje zostały zatwierdzone lub przyjęte przez właściwy organ administracji geologicznej oraz złóż kopalin udokumentowanych na potrzeby lokalne o powierzchni do 2 ha i wydobywaniu nie przekraczającym 20 000 m³/rok na podstawie koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie, udzielonych do dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia - po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody na etapie wydawania koncesji na wydobywanie kopalin.

Zakaz określony w ppkt 8 nie dotyczy obszarów zwartej zabudowy miast i wsi, w granicach określonych w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin (lub w równorzędnych dokumentach planistycznych) oraz uzupełnień zabudowy mieszkaniowej i usługowej pod warunkiem wyznaczenia nieprzekraczalnej linii zabudowy od brzegów zgodnie z linią występującą na działkach przyległych; siedlisk rolniczych - w zakresie uzupełnienia istniejącej zabudowy o obiekty niezbędne do prowadzenia gospodarstwa rolnego, pod warunkiem nie przekraczania dotychczasowej linii zabudowy od brzegu; wyznaczanych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów dostępu do wód publicznych - w zakresie niezbędnym do pełnienia funkcji plaż, kąpielisk i przystani, po uzgodnieniu z wojewodą; nie dotyczy ustaleń obowiązujących w dniu wejścia w życie rozporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz sporządzonych projektów planów w stosunku do których zawiadomiono o terminie wyłożenia tych planów do publicznego wglądu, ale postępowanie nie zostało zakończone przed dniem wejścia w życie rozporządzenia.

7.3. Parki krajobrazowe

Park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Na obszarach graniczących z parkiem krajobrazowym może być wyznaczona otulina. Na obszarze gminy Lubawa występuje Park Krajobrazowy Wzgórz Dylewskich, który został powołany rozporządzeniem nr 4 Wojewody Olsztyńskiego z dnia 4.01.1994 r. Zasady zagospodarowania terenów PKWD i jego strefy ochronnej zostały ustalone w jego planie ochrony, który został zatwierdzony Rozporządzeniem Nr 13 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 19 kwietnia 2007r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Wzgórz Dylewskich (Dziennik Urzędowy Województwa Warmińsko-Mazurskiego z 2007 r. Nr 59, poz. 963). Teren Parku Krajobrazowego Wzgórz Dylewskich i jego strefy ochronnej obejmuje wschodnią część gminy Lubawa. Obszary parku i jego otuliny w planie jego zagospodarowania przestrzennego zostały podzielone na strefy o różnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Ponadto oprócz rygorów wymienionych w Planie Ochrony PKWD, z innych aktów prawnych dotyczących Parków Krajobrazowych wynika, że w ich obrębie obowiązują podwyższone normy w zakresie czystości powietrza (rozporządzenie nr 92 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 12.02.1990r. - Dz.U. nr 15 z 1990 roku) i hałasu (rozporządzenie nr 90 Rady Ministrów z 30.09.1980 roku w sprawie ochrony środowiska przed hałasem i wibracjami - Dz.U. nr 24 z 1980 r.). Zarządzenie nr 65 MOŚiZN z dnia 7 lipca 1986 r. w sprawie rolniczego wykorzystania ścieków (Mon.Pol. nr 23 1986 r.) zabrania nawożenia i nawadniania ściekami gruntów znajdujących się między innymi w obrębie parków krajobrazowych.

7.4. Rezerваты przyrody

Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.

Na terenie gminy został utworzony rezerwat „Rzeka Drwęca”. Wprowadziło go Zarządzenie MLiPD z 27 lipca 1961 r. (Mon. Pol. nr 71). Został on utworzony w celu ochrony środowiska wodnego i ryb w nim bytujących, a w szczególności w celu ochrony środowiska pstrąga, łososia, troci i certy. Na terenie gminy Lubawa obejmuje on rzekę Drwęcę, Gizelę od jazu w Kołodziejkach do ujścia do Drwęcy i Elszkę (Sandelę) od jazu piętrzącego przy młynie w miejscowości Rodzone do ujścia jej do rzeki Drwęcy oraz tereny ciągnące się pasmami szerokości 5 m wzdłuż brzegów wymienionych rzek. Na terenie rezerwatu „Rzeka Drwęca” zabrania się między innymi nadmiernego zanieczyszczenia wody, przegradzania rzek urządzeniami uniemożliwiającymi rybom swobodny przepływ, wycinania drzew i krzewów oraz trzciny, sitowia i innych roślin. Obowiązują też ograniczenia w odłowach ryb.

7.5. Użytki ekologiczne

Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania. Poniżej przedstawiono listę obszarów wskazanych w studiach do ochrony w formie użytków ekologicznych:

- Zbiornik wodny wraz z otoczeniem położony na północny zachód od m. Złotowo.
- Tereny podmokłe położone przy szosie Wałdyki-Złotowo w okolicy m. Lubstynek.
- Zbiornik wodny wraz z otoczeniem położony na północ od m. Napromek.
- Bagno otoczone polami położone na wschód od Szczepankowa.

7.6. Stanowiska dokumentacyjne

Stanowiskami dokumentacyjnymi są niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych. Stanowiskami dokumentacyjnymi mogą być także miejsca występowania kopalnych szczątków roślin lub zwierząt. Ustanowienie stanowiska dokumentacyjnego następuje w drodze uchwały rady gminy. Na terenie gminy Lubawa znajduje się stanowisko dokumentacyjne „Losy”, którego celem jest ochrona wyrobiska kredy pojeziernej o wymiarach 100x200 m na działce nr 440/2 obręb Złotowo. W/w stanowisko zostało powołane Rozporządzeniem nr 166 Wojewody Olsztyńskiego z dnia 1 grudnia 1992 r. oraz załącznik nr 2 do rozporządzenia nr 166 Wojewody Olsztyńskiego z dnia 1 grudnia 1992 r. (Dz. Urz. Woj. Olszt. Z 1993 Nr 1 poz. 4).

7.7. Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

Na terenie gminy Lubawa znajduje się zespół przyrodniczo - krajobrazowy Jeziora Zwiniarz. W/w zespół przyrodniczo-krajobrazowy został powołany na podstawie Rozporządzenia Nr 17 Wojewody Warmińsko - Mazurskiego z dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie ustanowienia zespołu przyrodniczo - krajobrazowego Jeziora Zwiniarz oraz Rozporządzenia Nr 39 Wojewody Warmińsko - Mazurskiego z dnia 18 grudnia 2007 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie ustanowienia zespołu przyrodniczo - krajobrazowego Jeziora Zwiniarz.

7.8. Pomniki przyrody

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyśka, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie. Na terenach niezabudowanych, jeżeli nie stanowi to zagrożenia dla ludzi lub mienia, drzewa stanowiące pomniki przyrody podlegają ochronie aż do ich samoistnego, całkowitego rozpadu. Na terenie gminy Lubawa z okazów przyrody na szczególne wyróżnienie zasługuje:

- Głaz pomnikowy położony w rejonie Złotowa. Jest to granitognejsz szaro-różowy, smugowany. Głaz ma w obwodzie 10,5m, a jego wysokość wynosi 1,5 m. Szczepkowski i Radziwinowicz (1967r.) określają jego barwę jako szarą z różowymi smugami krystalicznymi, w których widoczne są duże kryształy skaleni. W rejestrze wojewódzkim barwa jego została określona jako szarozółta. Znajduje się on na południowym zboczu wzgórza, na polu uprawnym, w odległości około 1 km na wschód od Złotowa;
- Jesion o obw. 386 cm i wys. 27 m, rosnący w zadrzewieniu przydrożnym szosy Pawłowo – Lubawa, skraj wsi Napromek;
- Dąb szypułkowy o obwodzie 443 cm, rosnący w Białej Górze;
- Cis pospolity rosnący w ruinach zamku w Lubawie o obwodzie 60cm, wysokości 4m (uległ zniszczeniu);
- Głazowisko i głazy pomnikowe w rejonie leśniczówki Napromek. Głazowisko położone jest w lesie, na szczycie wzgórza, około 150 m na południowy - zachód od leśniczówki Napromek. Na obszarze około 4 arów występuje tu ponad 40 głazów widocznych na powierzchni terenu. Są to głównie głazy granitowe barwy szarej, różowej i ciemnoczerwonej, oraz granitognejsz szaro-różowe. Dwa największe głazy uznane zostały pomnikami przyrody i zarejestrowane w wykazie pomników przyrody ustanowionych w województwie olsztyńskim;
- Głaz narzutowy o nazwie „Janek” o obwodzie 610cm i wysokości 240cm nad powierzchnią terenu, położony w miejscowości Rumienica.

7.9. Sieć ECONET-POLSKA

Sieć ECONET-POLSKA zajmuje 46% powierzchni kraju. W jej skład wchodzi obszary węzłowe i łączące je korytarze ekologiczne, wyznaczone na podstawie takich kryteriów, jak naturalność,

różnorodność, reprezentatywność, rzadkość i wielkość. Wyznaczono ogółem 78 obszarów węzłowych (46 międzynarodowych i 32 krajowe, które razem obejmują 31% powierzchni kraju) oraz 110 korytarzy ekologicznych (38 międzynarodowych i 72 krajowe, które razem obejmują 15% powierzchni kraju). Sieć ECONET-POLSKA zawiera w sobie również obszary prawnie chronione (parki narodowe i krajobrazowe oraz rezerваты), ostoje przyrody CORINE lub ważne ostoje ptaków, które najczęściej są "wbudowane" w najcenniejsze fragmenty obszarów węzłowych jako tzw. biocentra (regionalne i lokalne).

W koncepcji krajowej sieci ekologicznej ECONET-POLSKA, część obszarów gminy została włączona do zachodnio mazurskiego obszaru węzłowego o znaczeniu międzynarodowym. Są to Wzgórza Dylewskie i Dolina Drwęcy, które jednocześnie zostały uznane jako biocentra tego obszaru. Są to tereny o najwyższej randze w hierarchii krajowej sieci ekologicznej - jako tereny stosunkowo najmniej przekształcone pod względem przyrodniczym. Pozostałe tereny gminy nie zostały zaliczone do obszarów ważnych dla krajowej sieci ekologicznej.

7.10. Zielone Płuca Polski

Obszar gminy Lubawa jest także częścią Zielonych Płuc Polski. U podstaw idei Zielonych Płuc Polski leży zasada zrównoważonego, rozwoju, który nie zagraża środowisku naturalnemu i pozwala przyszłym pokoleniom czerpać z zasobów Ziemi tyle samo ile nam się udaje. Zielone Płuca Polski są częścią Zielonych Płuc Europy.

7.11. Lasy ochronne

Lasy o szczególnych walorach przyrodniczych – zidentyfikowanych według kryteriów HCVF (High Conservation Value Frestes) adaptowanych do warunków Polski przez Związek Stowarzyszeń „ Grupa Robocza FSC – Polska”. Na obszarze gminy Lubawa znajdują się m.in. lasy glebochronne oraz lasy wodochronne.

Lasy wodochronne

Są to lasy chroniące zasoby wód powierzchniowych i podziemnych na siedliskach wilgotnych i bagiennych, oraz lasy położone na terenach okresowo zalewanych wzdłuż rzek, potoków i zbiorników wodnych. Należy tu zwłaszcza uwzględnić lasy tworzące wyraźne ciągi i pełniące przez to funkcję potencjalnych korytarzy ekologicznych (jakiegokolwiek działania mogące zagrozić ciągłości takich korytarzy powinny zawczasu podlegać ocenie) oraz lasy, których obecność jest kluczowa dla przetrwania pewnych gatunków (np. gatunków ryb, które wymagają ocienionych koryt rzek ze względu na temperaturę).

Lasy glebochronne

Są to lasy chroniące glebę przed zmywaniem lub wyjąłowieniem, ograniczają powstawanie lub rozprzestrzenianie się lotnych piasków oraz powstrzymują osuwanie się ziemi. Pełnią również funkcje przeciwozyjną.

IV. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

1. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków

W granicach administracyjnych gminy Lubawa znajdują się obiekty nieruchome wpisane do rejestru zabytków. W poniższej tabeli zostały wymienione obiekty ujęte w tymże rejestrze zgodnie ze stanem na dzień 28 października 2010 r.

Tabela 3 Wykaz rejestru zabytków

Miejscowość	Numer	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
Byszwałd		Dzwonnica przykościelna z najbliższym otoczeniem	A-1083	5 sierpnia 1968	-
Byszwałd		Kościół Św. Andrzeja z cmentarzem przykościelnym	A-1075	4 sierpnia 1968	-
Byszwałd		Kaplica cmentarna	A-2916	3 listopada 1989	KL-5340/413/89
Fijewo		Założenie parkowe	A-4487	7 grudnia 2007	IZAR(JD)-4100/5-86/07
Grabowo		Plebania	A-1076	4 sierpnia 1968	-
Grabowo		Kościół parafialny p.w. NMP z cmentarzem przykościelnym	A-1081	5 sierpnia 1968	-
Kazanice	061	Chałupa	A-2932	3 listopada 1989	KL-5340/418/89
Kazanice	065/066	Dom ze stajnią	A-2920	3 listopada 1989	KL-5340/423/89
Kazanice	038	Plebania	A-2990	19 grudnia 1989	KL-5340/546/89
Kazanice	036	Chałupa	A-2927	3 listopada 1989	KL-5340/407/89
Kazanice	140	Dom	A-2925	3 listopada 1989	KL-5340/412/89
Kazanice	136	Chałupa	A-2918	3 listopada 1989	KL-5340/420/89
Kazanice	121	Chałupa	A-2923	3 listopada 1989	KL-5340/419/89
Kazanice	112	Chałupa	A-2924	3 listopada 1989	KL-5340/424/89
Kazanice	138	Chałupa	A-2929	3 listopada 1989	KL-5340/421/89
Kazanice		Kościół z cmentarzem przykościelnym	A-1074	4 sierpnia 1968	-
Kazanice	059	Chałupa	A-2928	3 listopada 1989	KL-5340/422/89
Kazanice	058	Chałupa	A-2930	3 listopada 1989	KL-5340/417/89
Kazanice	034	Chałupa	A-2922	3 listopada 1989	KL-5340/416/89

Kazanice	020	Chałupa	A-2921	3 listopada 1989	KL-5340/414/89
Kazanice	030/031	Chałupa	A-2931	3 listopada 1989	KL-5340/415/89
Kazanice		Kaplica cmentarna	A-2914	3 listopada 1989	KL-5340(424)89
Mortęgi		Park krajobrazowy	A-1522	13 stycznia 1984	KL-II-5347/8/84
Mortęgi		Pałac	A-2951	23 listopada 1989	KL-5340/461/89
Prątnica		Kościół Św. Katarzyny wraz z cmentarzem przykościelnym	A-1070	3 sierpnia 1968	-
Rożental	101	Chałupa	A-2917	3 listopada 1989	-
Rożental		Kościół Św. Wawrzyńca	A-583	20 grudnia 1964	-
Rożental	086	Chałupa	A-2915	3 listopada 1989	KL-5340/410/89
Rożental	013	Chałupa	A-2926	3 listopada 1989	KL-5340/408/89
Samplawa		Kościół Św. Bartłomieja wraz z cmentarzem przykościelnym	A-1066	2 sierpnia 1968	-
Tuszewo		Ruiny dawnej kaplicy grobowej	A-4472	7 sierpnia 2007	IZAR(JD)-4100/5-41/07
Złotowo		Kościół Św. Barbary wraz z cmentarzem przykościelnym	A-1062	1 sierpnia 1968	-
Złotowo	014	Chałupa	A-942	7 czerwca 1968	-

źródło: www.wuoz.olsztyn.pl

2. Stanowiska archeologiczne

Licznie występujące w gminie Lubawa stanowiska archeologiczne zostały skatalogowane na podstawie przeprowadzonego rozpoznania archeologicznego lub źródeł historycznych, a zostały oznaczone na Archeologicznych Zdjęciach Polski. Teren gminy Lubawa obejmują następujące arkusze AZP: 28-54, 28-55, 29-54, 29-55, 30-54, 30-55. Lokalizację udokumentowanych stanowisk archeologicznych zawiera rysunek Nr 2A. Dwa z nich, grodziska w miejscowościach Gutowo i Samplawa, zostały wpisane do rejestru zabytków.

Tabela 4 Rejestr zabytków archeologicznych

Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru	Data wpisu
GUTOWO	GRODZISKO WYŻYNNE	C-058	26 kwietnia 1969
SAMPLAWA	GRODZISKO	C-060	26 kwietnia 1969

źródło: www.wuoz.olsztyn.pl

V. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA

W wyniku reformy administracyjnej kraju z dniem 1 stycznia 1999r. gmina Lubawa znalazła się w granicach powiatu iławskiego województwa warmińsko-mazurskiego. W latach 1975-1998 gmina położona była w województwie olsztyńskim. Siedzibą gminy jest Fijewo, graniczące z miastem Lubawą.

Dla lepszego uchwycenia zmian oraz zilustrowania zjawisk społeczno – gospodarczych posłużono się wybranymi danymi statystycznymi dla gminy Lubawa za lata 2002-2010*, porównując je do danych województwa, powiatu oraz miasta Lubawa.

Lubawa jest jedną z dwóch gmin wiejskich powiatu iławskiego o powierzchni 23 595ha (prawie dwukrotnie mniejszej od gminy Iława ok. 42,4 tys. ha) i pod koniec 2010 r. zamieszkiwało ją 10 436 osób, co stanowi 11,5% mieszkańców powiatu i 0,7% mieszkańców województwa.

Wskaźnik gęstości zaludnienia w Lubawie w 2010 r. wynosił 44 osoby/1km² i był znacznie niższy w porównaniu ze średnimi w powiecie, gdzie wynosił 65 osób/1km².

W latach 2002-2010 liczba ludności gminy wzrosła o 161 mieszkańców, a więc o 1,6%, podczas gdy w mieście Lubawie wzrosła o 544 mieszkańców (wzrost o 6%) a w powiecie wzrosła o 1,2%. W województwie natomiast odnotowano spadek liczby ludności o 0,1%.

W celu określenia przybliżonej liczby mieszkańców gminy w opracowaniu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lubawa z 1999r. podjęto się próby sporządzenia prognozy demograficznej.

Podstawą wyjściową prognozy ludności był stan liczebny w dniu 31.XII.1997r. wg struktury wieku i płci mieszkańców gminy oraz prognoza dla wsi woj. olsztyńskiego obliczona na podstawie danych z lat 1994-1996. Prognoza ta zakładała w 2008r. 10 275 mieszkańców, tj. ok. 1% poniżej stanu faktycznego, który wynosił 10 387 mieszkańców. Oznacza to, że w w/w okresie przyjęta w prognozie dynamika ogólnokrajowego procesu obniżania się ilości mieszkańców w obszarach wiejskich była mniejsza od rzeczywistej.

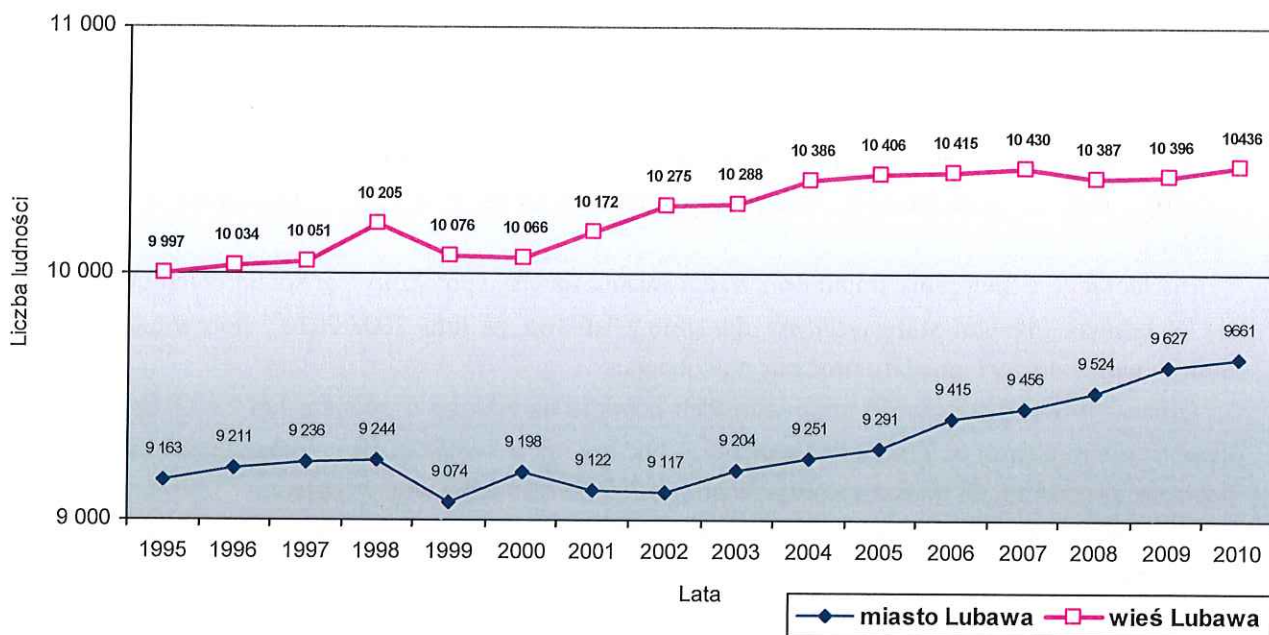
Według najnowszych prognoz** Głównego Urzędu Statystycznego od 2010 roku liczba ludności powiatu iławskiego będzie systematycznie maleć.

Zmiany stanu ludności faktycznie zamieszkałej w mieście i w gminie Lubawie w latach 1995-2010 ilustruje poniższy wykres.

* z powodu braku porównywalnych danych w niektórych analizach posłużono się danymi za inne lata.

** Prognoza ludności na lata 2008-2035, Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Demograficznych, Warszawa 2009

Wykres 1. Liczba ludności w latach 1995-2010.

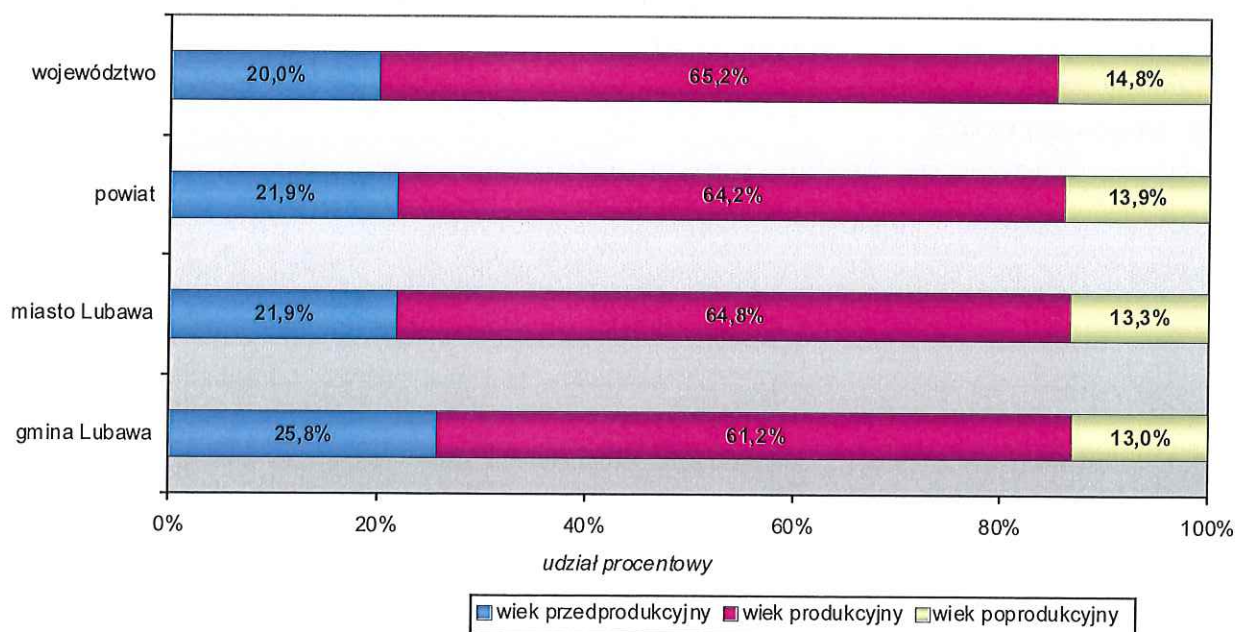

W badanym okresie w Lubawie nastąpił spadek udziału roczników przedprodukcyjnych z 30,7% do 25,8%, wzrósł natomiast udział ludności w wieku produkcyjnym z 56,6% do 61,2% i ludności w wieku poprodukcyjnym z 12,7% do 13%. Taka struktura wieku jest efektem większej liczby urodzeń w latach minionych.

Wiąże się to ze zwiększonym popytem na miejsca pracy i zwiększoną potrzebą opieki nad ludźmi starszymi. Struktura wieku ludności w gminie jest jednak znacznie korzystniejsza w porównaniu zarówno z miastem, powiatem jak i z województwem.

Sytuację tę obrazuje wykres liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku w 2010r.

Wykres 2. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w 2010 r.

Zmiany w strukturze wiekowej, tj. malejący udział liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, rosnący udział ludności w wieku produkcyjnym, przy stałym udziale ludności w wieku poprodukcyjnym świadczą o powolnym starzeniu się mieszkańców Lubawy.

Biorąc pod uwagę współczynnik obciążenia demograficznego (ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) Lubawa niekorzystnie odbiega zarówno od miasta, powiatu jak i od województwa. W 2010r. wskaźnik ten wyniósł 64 osoby (powiat-56; województwo-53), jednak w porównaniu z latami ubiegłymi sytuacja uległa znacznej poprawie (w 2002r. – 77).

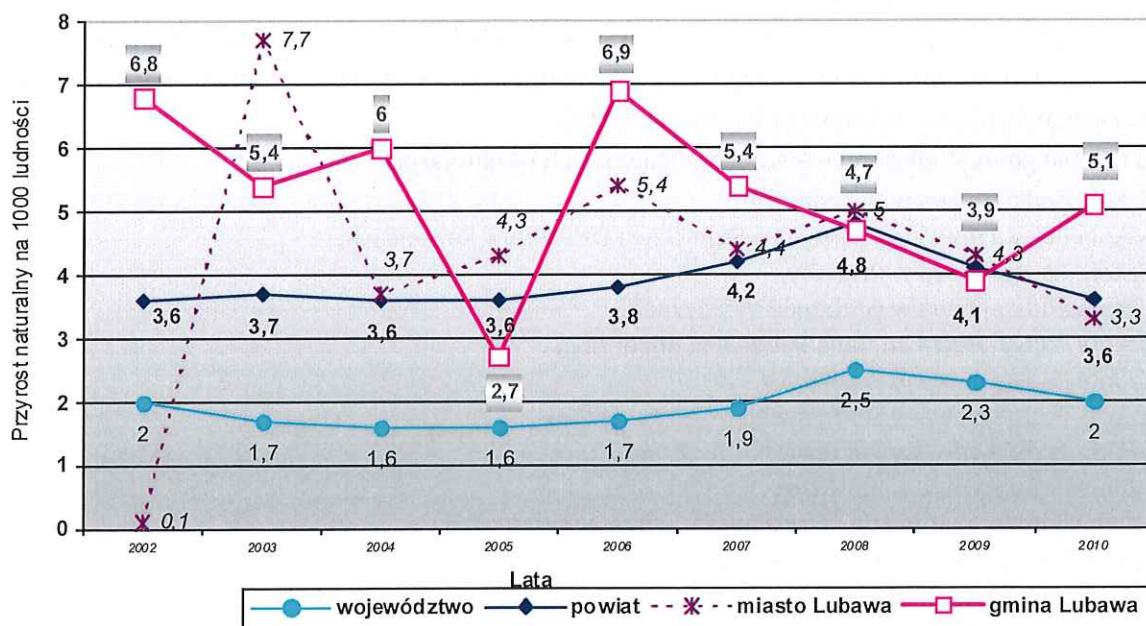
Ogółem na 100 mężczyzn w 2010r. w gminie przypadało zaledwie 96 kobiet, co jest sytuacją odmienną zarówno w porównaniu z powiatem jak i z województwem, gdzie wskaźnik ten wyniósł odpowiednio 103 i 105.

W analizowanym okresie poziom przyrostu naturalnego w Lubawie uległ znacznemu obniżeniu, jednak był znacznie wyższy zarówno w porównaniu do średnich w powiecie i w województwie. Na tę sytuację głównie miała wpływ malejąca liczba urodzeń.

Proces spadku przyrostu naturalnego rozpoczął się w latach 90-tych i spowodowany był drastycznym zmniejszeniem urodzeń (ze 174 urodzeń w 1995r. do 135 w 2010r.).

Sytuację w Lubawie na tle miasta, powiatu oraz województwa w latach 2002-2010 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 3. Przyrost naturalny na 1000 ludności.

Wskaźnikiem obrazującym bieżące tendencje mieszkańców jest ilość zawieranych małżeństw. W roku 2010 na terenie gminy zawarto 66 małżeństw (6,2 na 1000 mieszkańców) i jest to wartość zbliżona do średniej w powiecie (6,1) oraz w województwie (5,9). Jednak w porównaniu do roku 2002 liczba zawartych małżeństw w Lubawie wzrosła aż o 8% i może mieć wpływ na poziom przyrostu naturalnego w latach następnych.

Jednym ze źródeł utrzymania mieszkańców gminy jest rolnictwo. Jednak stan opłacalności produkcji rolnej sprawia, iż nie jest to jedyne źródło utrzymania dla części ludności posiadającej

gospodarstwa rolne. Oprócz rolnictwa mieszkańcy gminy znajdują zatrudnienie w pozarolniczych działach gospodarki.

Liczba pracujących (bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie) na terenie gminy w 2010r. wynosiła 1228 osób i w porównaniu z 2002 r. wzrosła trzykrotnie.

Udział kobiet w ogólnej liczbie pracujących w 2010r. wyniósł 42% i był niższy w porównaniu zarówno z powiatem (46% w 2009r.) jak i z województwem (47%).

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Lubawa w 2010r. wynosiła 269 osób, z czego 179 osób stanowiły kobiety (67%).

W ostatnich latach liczba bezrobotnych stopniowo ulegała zmniejszeniu. W porównaniu z 2003r. odnotowano spadek liczby bezrobotnych aż o 62%.

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym znacznie się obniżył i w 2010r. wynosił 4,2%, tj. znacznie poniżej średnich w powiecie – 6,8%. Dla porównania w 2003r. wskaźnik ten w gminie wynosił 12% a w powiecie 17,9%. Na tle obecnych uwarunkowań rozwoju gminy można założyć, że powyższa tendencja będzie w gminie Lubawa postępować.

Zasoby mieszkaniowe gminy Lubawa w 2010 r. wynosiły 2569 mieszkania. W porównaniu z 2002r. liczba mieszkań wzrosła o 121, tj. o 5%.

Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w gminie wynosiła 84,4m² (powiat- 70,6m²; województwo-66,2m²), natomiast przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę to 20,8m² (powiat-21,9m²; województwo-22,4m²). W 2010 roku w gminie oddano do użytku 17 mieszkań o średniej powierzchni użytkowej 151,8m².

W 2010r. z instalacji wodociągowej korzystało 97,7% ogółu ludności gminy, natomiast z kanalizacji jedynie 5,3% (z sieci gazowej nie korzystano). Dla porównania w powiecie iławskim korzystających z wodociągu było 92,8%, natomiast z kanalizacji 60,6%

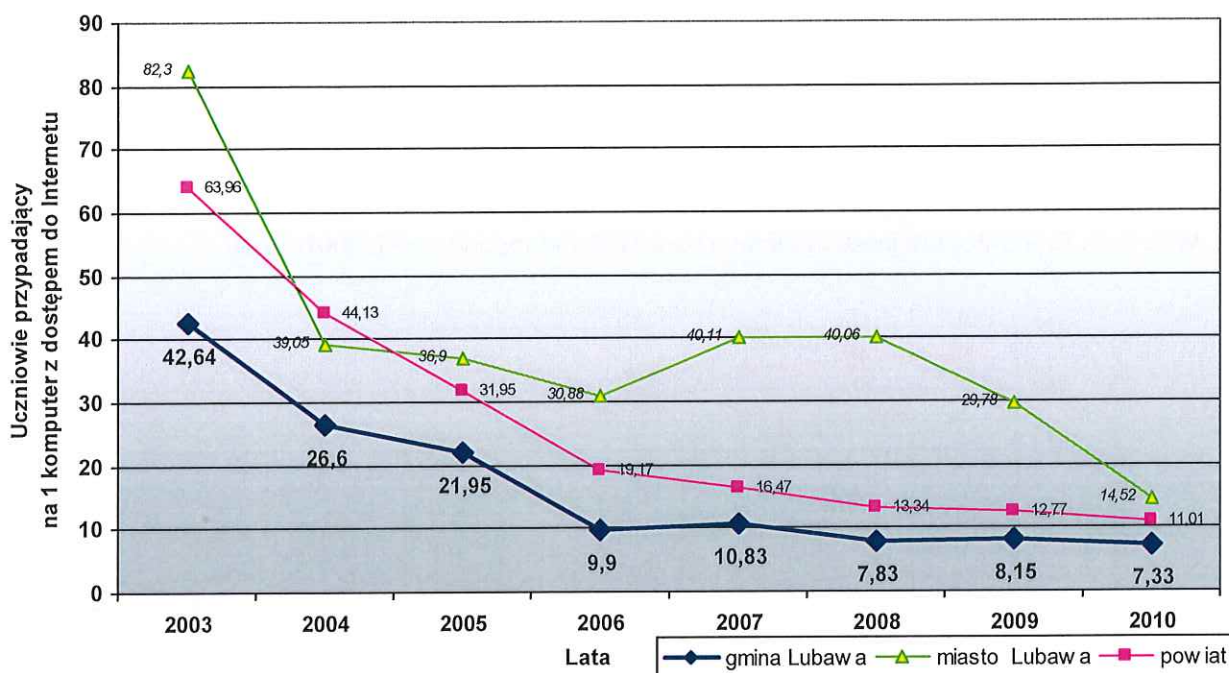
Na terenie gminy funkcjonuje 9 szkół podstawowych i 4 gimnazja:

- Szkoła podstawowa w Byszwałdzie,
- Szkoła Podstawowa im. kardynała Stanisława Dziwisza w Kazanicach,
- Szkoła Podstawowa w Prątnicy,
- Szkoła Podstawowa w Grabowie-Wałdykach,
- Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Rożentalu,
- Szkoła Podstawowa w Rumienicy,
- Szkoła Podstawowa w Samplawie,
- Szkoła Podstawowa w Tuszewie,
- Szkoła Podstawowa w Złotowie,
- Gimnazjum im. kardynała Stanisława Dziwisza w Kazanicach,
- Gimnazjum w Grabowie-Wałdykach,
- Gimnazjum w Prątnicy,
- Gimnazjum w Samplawie.

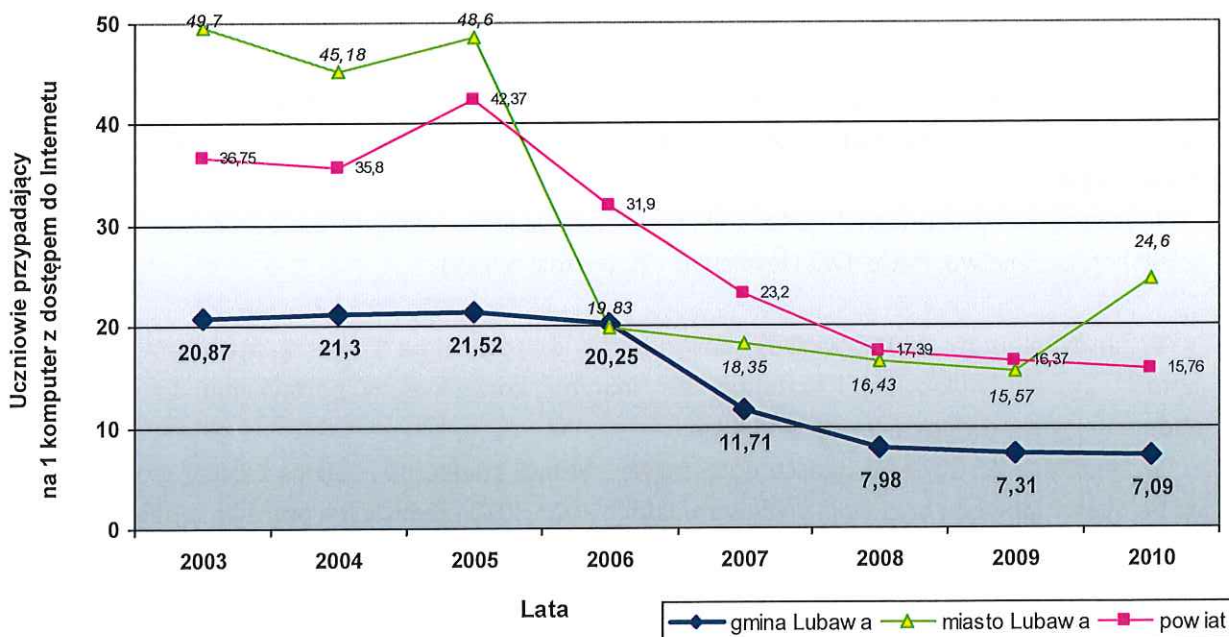
Łączna liczba uczniów w roku szkolnym 2011/2012 wynosiła: 869 uczniów w szkołach podstawowych i 442 uczniów w gimnazjach.

Poniżej przedstawiono wskaźniki dot. ilości uczniów przypadających na 1 komputer w szkołach podstawowych i w gimnazjach. Na przestrzeni ostatnich lat w gminie wskaźniki te w szkołach podstawowych i w gimnazjach kształtował się znacznie korzystniej w porównaniu zarówno do powiatu jak i do miasta Lubawa.

Wykres 4. Uczniowie szkół podstawowych (bez specjalnych) przypadający na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów z dostępem do Internetu w latach 2003-2010.

Wykres 5. Uczniowie gimnazjów (bez specjalnych) przypadający na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów z dostępem do Internetu w latach 2003-2010.

Lubawa obsługiwana jest przez dwie niepubliczne placówki opieki zdrowotnej w Prątnicy i w Rożentalu, gdzie funkcjonują punkty apteczne.

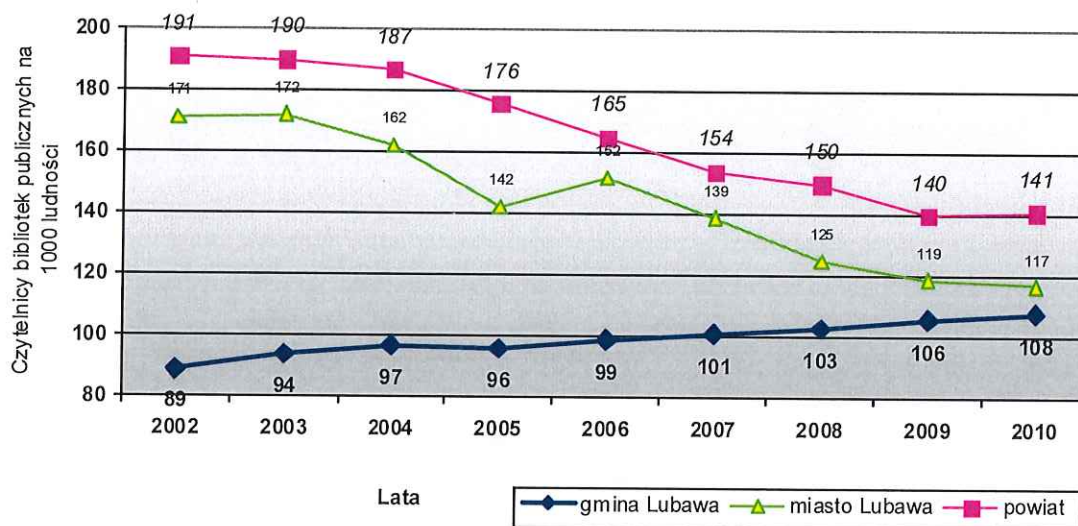
Liczba korzystających z noclegów w 2010r. wynosiła aż 2065 osób, co w porównaniu z 2002r. stanowi aż jedenastokrotny wzrost.

Powodem tego wzrostu było zwiększenie się miejsc noclegowych z 18 do 64 miejsc w 2010r.

Na terenie gminy funkcjonują trzy biblioteki zlokalizowane w Rożentalu, w Byszwałdzie i w Prątnicy. Wskaźniki dotyczące działalności bibliotek na terenie gminy są korzystne. Wskaźnik wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika wynoszący w 2010r. 44,8 woluminów jest dwukrotnie wyższy w porównaniu z powiatem, gdzie wynosi 19,6 woluminów (miasto – 14,8, województwo – 18,4).

Poniżej przedstawiono wskaźnik liczby czytelników w przeliczeniu na 1000 mieszkańców na tle miasta Lubawa i powiatu iławskiego.

Wykres 6. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności w latach 2002-2010.

W 2009 roku funkcjonowało na terenie gminy 430 podmiotów gospodarczych*, tj. o 21 % więcej niż w 2002 roku. Wśród nich zdecydowaną większość, bo aż 95%, stanowiły podmioty sektora prywatnego.

Najwięcej zarejestrowanych jednostek zaobserwowano w sekcjach: budownictwo – 22 (wzrost o 58%) oraz rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo - 20 (wzrost o 53%).

W porównaniu do 2002r. wielkość dochodów budżetowych na 1 mieszkańca w gminie Lubawa wzrosła ponad dwukrotnie, i kształtuje się znacznie korzystniej w porównaniu do miasta lecz podobnie jak w powiecie i w województwie.

Szczegółowe zestawienie danych dotyczących sytuacji społeczno – ekonomicznej gminy Lubawa na tle miasta, powiatu oraz województwa w latach 2002-2010 przedstawia poniższa tabela:

* bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

Tabela nr 5 Sytuacja społeczno – ekonomiczna gminy Lubawa

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Województwo		Powiat łubowski		Miasto Lubawa		Gmina Lubawa	
		2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
LUDNOŚĆ (stan na 31 XII)									
Ludność faktycznie zamieszkała ogółem	osoba	1 428 449	1 427 241	89 511	90 599	9 117	9 661	10 275	10 436
mężczyźni	osoba	698 199	695 631	44 008	44 528	4 449	4 704	5 167	5 317
kobiety	osoba	730 250	731 610	45 503	46 071	4 668	4 957	5 108	5 119
Ludność na 1 km ²	osoba	59	59	65	65	541	574	43	44
W % ogółem ludność w wieku:									
przedprodukcyjnym	%	25,0	20,0	26,7	21,9	25,2	21,9	30,7	25,8
produkcyjnym	%	61,9	65,2	61,0	64,2	62,5	64,8	56,6	61,2
poprodukcyjnym	%	13,1	14,8	12,3	13,9	12,3	13,3	12,7	13,0
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	61,6	53,4	64,0	55,9	60,0	54,4	76,6	63,5
Kobiety na 100 mężczyzn	osoba	105	105	103	103	105	105	99	96
Na 1000 ludności:									
zgony	-	8,4	9,0	7,6	8,5	8,9	10,1	8,2	7,7
przyrost naturalny	-	2,0	2,0	3,6	3,6	0,1	3,3	6,8	5,1
urodzenia żywe	-	10,3	11,0	11,2	12,0	9,0	13,5	15,0	12,8
małżeństwa	-	5,0	5,9	5,5	6,1	6,3	7,8	5,9	6,2
Saldo migracji na pobyt stały									
saldo migracji gminnych wewnętrznych	osoba	-2136	-2721	-283	-157	-53	2	0	-14
saldo migracji zagranicznych	osoba	-894	15	-17	-11	-1	0	0	0
RYNEK PRACY (stan na 31 XII)									
Pracujący* ogółem, w tym:	osoba	384 403	423 286	23 492	25 558	2 543	4 816	396	1 228
mężczyźni	osoba	204 940	225 552	13 645	13 897	1 425	2 773	253	714
kobiety	osoba	179 463	197 734	9 847	11 661	1 118	2 043	143	514
Bezrobotni zarejestrowani**									
ogółem	osoba	170 430	105 942	9 951	3 940	813	412	710	269
mężczyźni	osoba	81 241	49 814	4 325	1 775	295	181	268	90
kobiety	osoba	89 189	56 128	5 626	2 165	518	231	442	179
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym;									
ogółem	%	19,0	11,4	17,9	6,8	14,1	6,6	12,0	4,2
kobiety	%	20,5	12,7	21,0	7,9	18,5	7,7	16,1	6,2
mężczyźni	%	17,6	10,2	15,1	5,8	9,9	5,6	8,4	2,6
ZASOBY MIESZKANIOWE									
Mieszkania***	mieszk.	445 690	483 217	25 569	28 069	2 802	3 352	2 448	2 569
Przeciętna powierzchnia użytkowa:									
1 mieszkania	m2	64,0	66,2	68,6	70,6	68,8	70,6	81,2	84,4
na 1 osobę	m2	20,0	22,4	19,6	21,9	21,1	24,5	19,3	20,8
Mieszkania wyposażone w urządzenia techniczno-sanitarne:									
wodociąg	mieszk.	429 117	466 768	24 846	27 403	2 739	3 319	2 308	2 422
ustęp spłukiwany	mieszk.	396 870	434 908	22 450	24 980	2 604	3 187	1 885	2 004
łazienka	mieszk.	389 331	427 719	22 072	24 604	2 483	3 066	1 903	2 022
centralne ogrzewanie	mieszk.	345 291	383 671	19 573	22 139	2 233	2 835	1 500	1 620
gaz z sieci	mieszk.	216 666	230 725	10 489	10 573	0	5	0	0
BUDOWNICTWO									
Budynki mieszkalne oddane do użytkowania	bud.	1 235	2 298	76	141	20	14	10	17
Mieszkania oddane do użytkowania:									
mieszkania	mieszk.	2 924	4 757	166	306	47	53	10	17
izby	izba	11 234	19 617	600	1 236	151	185	49	99
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	246 131	457 426	15 579	27 661	4 499	3 958	1 375	2 580
GOSPODARKA KOMUNALNA									
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności:									
z wodociągu	%	86,4	89,0	88,3	92,8	95,1	95,7	75,3	97,7
z kanalizacji	%	62,1	66,0	55,6	60,6	89,8	91,2	2,8	5,3
z gazu	%	-	43,8	-	33,6	-	0,2	-	0,0
EDUKACJA I WYCHOWANIE									
Placówki wychowania przedszkolnego:									
przedszkola bez specjalnych	ob.	243	258	10	10	1	1	0	0
oddziały przedszkolne przy szkołach podst.	ob.	421	395	29	30	0	0	9	9
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego:	osoba	21 137	26 681	1 322	1 625	187	277	0	0

* W jednostkach o liczbie pracujących powyżej 9 osób; łącznie z pracującymi w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie (dane szacunkowe). Z uwagi na brak danych dla powiatu za lata 2002 i 2010 w tabeli przedstawiono dane odpowiednio za lata 2003 i 2009.

** Z uwagi na brak danych za 2002 rok w tabeli przedstawiono dane za 2003 rok.

*** W roku 2002 zasoby mieszkaniowe zamieszkane, od roku 2003 zasoby mieszkaniowe wszystkie (zamieszkane i niezamieszkane).

przedszkola bez specjalnych									
oddziały przedszkolne przy szkołach podst.	osoba	8 759	9 379	519	587	0	0	171	157
Szkoły podstawowe ogółem	ob.	615	548	39	37	2	1	9	9
Uczniowie w szkołach podstawowych ogółem	osoba	124 192	87 302	8 232	6 128	906	697	954	880
Gimnazja ogółem	ob.	264	295	16	18	2	1	3	4
Uczniowie w gimnazjach ogółem	osoba	71 699	52 552	4 637	3 582	524	369	458	468
Uczniowie przypadający na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów z dostępem do Internetu ^{****} : szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)	osoba	48,04	11,15	63,96	11,01	82,30	14,52	42,64	7,33
gimnazja dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)	osoba	31,94	12,52	36,75	15,76	49,70	24,60	20,87	7,09

OCHRONA ZDROWIA

Zakłady opieki zdrowotnej ^{*****} ogółem	ob.	434	710	20	36	2	6	2	4
publiczne	ob.	73	72	6	3	1	2	1	0
niepubliczne	ob.	361	638	14	33	1	4	1	4
Podstawowa opieka zdrowotna -porady ^{****}	jd	5 395 422	5 797 659	311 567	386 349	57 386	50 676	13 712	22 708
Apteki ogólnodostępne ^{****}	ob.	304	366	20	27	3	6	0	0
Liczba ludności na 1 aptekę ogólnodostępną ^{****}	osoba	4 700	3 900	4 483	3 356	3 068	1 610	0	0

TURYSTYKA

Wybrane turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania (stan w dniu 31 VII) ogółem	ob.	368	387	25	23	1	1	1	1
Miejsca noclegowe	msc	34 255	37 722	1 506	1 134	32	43	18	64
Korzystający z noclegów	osoba	711 507	898 771	16 922	21 443	1 251	2 520	271	2 065
Udzielone noclegi	--	1 868 491	2 407 502	61 378	58 523	2 913	6 647	1 474	2 646

KULTURA I SZTUKA

Biblioteki i filie	ob.	358	316	21	20	1	1	3	3
Czytelniczy w ciągu roku	osoba	280 313	229 071	17 057	12 766	1 557	1 123	910	1 130
Czytelniczy bibliotek publ. na 1000 ludności	osoba	196	160	191	141	171	117	89	108
Księgozbiór	wol.	5 471 028	5 094 514	320 578	276 514	31 405	29 340	29 591	32 006
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika	wol.	18,6	18,4	18,7	19,6	18,1	14,8	41,2	44,8
Kina stałe	ob.	30	21	2	2	1	1	0	0
Muzea łącznie z oddziałami	ob.	19	27	0	0	0	0	0	0
Zwiedzający muzea i oddziały	osoba	392 985	540 454	0	0	0	0	0	0

GOSPODARKA

Podmioty gospodarcze (stan w dniu 31 XII) ^{*****} ogółem	jed.gosp.	107 891	114 821	5 627	6 355	685	806	354	430
sektor publiczny	jed.gosp.	6 474	5 459	267	258	36	27	17	23
sektor prywatny	jed.gosp.	101 417	109 362	5 360	6 097	649	779	337	407
Podmioty gospodarcze wg sekcji PKD 2004									
Sekcja A - Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	jed.gosp.	4 604	5 088	279	354	16	30	38	58
Sekcja B - Rybactwo	jed.gosp.	116	117	4	3	-	-	1	0
Sekcja C - Górnictwo	jed.gosp.	54	98	-	3	-	-	0	0
Sekcja D - Przetwórstwo przemysłowe	jed.gosp.	9 805	9 754	669	691	90	95	43	49
Sekcja E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	jed.gosp.	197	229	8	10	2	2	0	1
Sekcja F - Budownictwo	jed.gosp.	9 643	13 213	527	790	71	93	38	60
Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	jed.gosp.	33 383	29 552	1 778	1 829	255	262	111	121
Sekcja H - Hotele i restauracje	jed.gosp.	3 243	3 263	134	121	11	14	7	7
Sekcja I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	jed.gosp.	8 075	7 727	464	465	35	42	31	31
Sekcja J - Pośrednictwo finansowe	jed.gosp.	4 718	3 860	202	176	18	22	5	3
Sekcja K - Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	jed.gosp.	17 183	20 323	691	758	90	117	23	26
Sekcja L - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne	jed.gosp.	1 112	1 136	78	79	3	3	20	20
Sekcja M - Edukacja	jed.gosp.	2 627	3 456	152	218	21	25	10	20
Sekcja N - Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	jed.gosp.	5 901	7 512	265	360	31	40	10	12
Sekcja O - Działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	jed.gosp.	7 228	9 491	376	498	42	61	17	22
Sekcja P - Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników	jed.gosp.	2	1	-	-	-	-	0	0
Sekcja Q - Organizacje i zespoły eksterytorialne	jed.gosp.	-	1	-	-	-	-	0	0

DOCHODY I WYDATKI BUDŻETOWE

Dochody budżetu gminy ogółem (bez miast na prawach powiatu) na 1 mieszkańca	zł	1402,62	2959,96	1346,21	3043,34	1356,64	2632,18	1322,15	2924,50
Wydatki z budżetu gminy ogółem (bez miast na prawach powiatu) na 1 mieszkańca	zł	2174,67	4340,66	1371,51	3585,29	1349,73	3300,04	1322,11	3235,81

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

**** Z uwagi na brak danych za 2002 rok w tabeli przedstawiono dane za 2003 rok.

***** Z uwagi na brak danych za lata 2002 i 2003 w tabeli przedstawiono dane za 2004 rok.

Z uwagi na brak porównywalnych danych za 2010 rok w tabeli przedstawiono dane za 2009 rok